

Zofia Sajdek

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Konferencja: *Filozofia Boga i religii w twórczości Stanisława Lema*

Kraków, 20 maja 2016

W dniu 20 maja 2016 roku w Krakowie przy ul. Bernardyńskiej 3 odbyła się ogólnopolska konferencja *Filozofia Boga i religii w twórczości Stanisława Lema*. Organizatorem wydarzenia była Katedra Filozofii Boga na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.

Podczas jednodniowego wydarzenia prelegenci przybyli z uczelni z całej Polski (m.in. Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie), a także z zagranicy (University of Trás-os-Montes and Alto Douro, Vila Real, Portugalia) wygłosili jedenaście referatów. Mimo bardzo ściśle wyznaczonego zakresu tematycznego konferencji zagadnienia po-

ruszane w referatach odznaczały się ogromnym zróżnicowaniem.

Konferencję otworzył referat mgr. Bartosza Toboli, absolwenta dziennikarstwa i komunikacji społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Temat jego prelekcji brzmiał: *Stanisław Lem wobec religii i Boga – analiza treści artykułów prasowych z lat 1952–1961*. Autor referatu przedstawił wyniki analizy artykułów ze wskazanego okresu (jest to wczesny etap twórczości Stanisława Lema) przeprowadzonej metodą statystyczną i badania korelacyjnego wybranych terminów. Celem analizy było ukazanie, jak Lem był postrzegany przez krytykę literacką w tych latach w aspekcie filozoficzno-religijnym.

Kolejną prelekcję wygłosił Mariusz Klimas, magister filozofii UPJPII (notabene jego praca magisterska, napisana pod kierunkiem dr. Jakuba Gomułki, w całości poświęcona była filozofii Stanisława Lema). W swoim wystąpieniu prelegent badał wpływ ewolucjonizmu na refleksję Stanisława Lema na temat religii. Klimas odniósł filozoficzno-religijne wątki myśli Lema do jego ontologicznego modelu świata, na który składają się trzy typy ewolucji: biologiczna, kulturowa oraz technologiczna. Szczególnie warta uwagi była interesująca i bogata w detale prezentacja multimedialna przygotowana przez prelegenta.

Ostatni referat przed pierwszą przerwą wygłosił Łukasz Gomułka z Uniwersytetu Opolskiego. Nie był to jego pierwszy referat na temat filozofii Lema wygłoszony w murach UPJPII – raptem kilka miesięcy wcześniej podczas konferencji *Bóg i nauka. Wokół myśli Michała Hellera*, która miała miejsce w grudniu 2015 roku, wystąpił w prelekcję *Stosunek nauki i religii w myśli Stanisława Lema. W poszukiwaniu motywów Hellerowskich*. Tegoroczne wystąpienie również dotyczyło ze-

stawienia myśli Lema i Hellera. Zatytułowane było: *Lem vs Heller – między religią, filozofią a matematyką*.

Dwa kolejne referaty dotyczyły problemu relacji między nauką a wiarą w myśli Stanisława Lema. Pierwszy z nich wygłoszony został przez doktoranta na Wydziale Filozoficznym UPJPII mgr. Sławomira Wilka. W referacie *Sukcesy nauki a sprawa Boga w myśli Stanisława Lema* podjął on próbę przedstawienia stosunku Stanisława Lema do postępu, jaki dokonuje się w nauce, poruszając m.in. kwestię zmieniającego się stosunku pisarza do natury ludzkiej (od spojrzenia optymistycznego do narastającego pesymizmu). Kolejna referentka – a zarazem autorka niniejszego sprawozdania, mgr Zofia Sajdek – przedstawiła kwestię relacji nauki i wiary w wybranych opowiadaniach ze zbioru *Dzienniki gwiazdowe*. Na szczególną uwagę zasłużyły trzy teksty: *Podróż dwudziesta druga*, chronologicznie najwcześniejsza, z niezwykle naiwną krytyką religii jako (rzekomo) stojącej w jawnej sprzeczności z wiedzą naukową; *Podróż dwudziesta pierwsza*, najciekawsza pod względem filo-

zoficznym, przez samego Lema wskazywana jako najważniejszy tekst, w którym prezentuje poglądy na temat problemu nauka–wiera; oraz *Podróż dwudziesta* z oryginalną wizją teodycei.

Po przerwie obiadowej (wspólnie spędzonej w stołówce przy ul. Bernardyńskiej 3) wygłoszonych zostało kolejnych sześć referatów. Jako pierwszy wystąpił student Wydziału Filozoficznego UPJPII lic. Jakub Palm z prelekcją *Transgresyjna Ewolucja kontra transcendentna autoewolucja. Stanisław Lem kontra GOLEM XIV*. Jego wystąpienie dotyczące technologicznego poszukiwania transcencji wzbudziło ciekawą dyskusję na temat różnicy między pojęciami transcencji i transgresji.

Kolejne dwa referaty prezentowały Lemowską wizję Boga jako bytu ułomnego, niedoskonałego. Pierwszy z nich wygłosił Przemysław Zawadzki z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Referat zatytułowany *Koncepcja Ułomnego Boga w uniwersum Lemowskiej filozofii* dotyczył m.in. relacji ułomnego Boga do świata, a także statusu Lemowskich poglądów na ten temat (pytanie o to, czy wizja bóstwa w pismach Lema jest jedynie ekspe-

rymentem myślowym, czy poważną prezentacją stanowiska pisarza, powracało podczas konferencji kilkakrotnie). Następna prelegentka, mgr Magdalena Świerczek z Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, w wystąpieniu zatytułowanym *Twory o atrybutach boskich w literaturze fantastycznonaukowej Lema* przedstawiła zestawienie koncepcji ułomnych bóstw w twórczości Lema, analizując fragmenty takich dzieł, jak: *Solaris*, *Pamiętnik*, *Doskonała próżnia* i inne.

Wystąpienie dr. Lecha Kellera-Krawczyka, który przyjechał na konferencję aż z Portugalii, nosiło tytuł: *Religia i nowe technologie w „Dialogach” i „Fantastyce i Futurologii” Stanisława Lema*. Stanowiło ono swoistą syntezę wielu wątków, który omawiane były podczas całego dnia konferencji.

Referat dr. Filipa Kobieli (Akademia Wychowania Fizycznego im. B. Czecha w Krakowie), *137 sekund absolutu*, o znacznie węższym zakresie tematycznym, dotyczył idei względności terażniejszości zaprezentowanej w związku z analizą mniej znanego tekstu Lema *Sto trzydzieści siedem sekund*. W wystąpieniu wykorzystano również

wybrane wątki filozoficzne myśli Romana Ingardena.

Ostatni referat wygłosił jeden z członków komitetu organizacyjnego konferencji, a zarazem pracownik Wydziału Filozoficznego UPJPII, dr Jakub Gomułka. Wystąpienie nosiło tytuł: *Czy argument Pascala da się obronić przed zarzutami Stanisława Lema?* i dotyczyło krytyki zakładu Pascala zaprezentowanej przez Lema w zbiorze *Doskonała próżnia*, przy okazji recenzji fikcyjnej powieści *Non serviam*. Gomułka starał się odeprzeć zarzuty stawiane przez pisarza.

Gościem specjalnym konferencji był najwybitniejszy polski lemmolog prof. dr hab. Jerzy Jarzęb-

ski (Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego). Profesor obecny był podczas całego dnia obrad. Jego pytania, uzupełnienia i komentarze po niemal każdym wystąpieniu były niezwykle cenne dla wszystkich prelegentów i słuchaczy. Na zakończenie konferencji odbyła się dyskusja z profesorem, którą poprowadził dr Jakub Gomułka¹.

Jak zapowiedzieli organizatorzy wydarzenia, już za rok, w maju 2017 roku, odbędzie się kolejna konferencja dotycząca myśli Stanisława Lema jako filozofa, tym razem skupiająca się na filozofii kultury pisarza.

¹ Nagranie dostępne pod adresem: <https://www.youtube.com/watch?v=Xoijcz-mpAPo> (9.7.2016).